

Навчально-методичні матеріали щодо сприяння інклюзивній професійній (професійно-технічній) освіті в Україні

Навчально-методичні матеріали створено на основі результатів міжнародних передових практик порівняльного аналізу, а також результатів опитувань та обговорень у фокус-групах. Рекомендації згруповано за трьома стратегічними цілями Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року.

Надання якісних освітніх послуг на всіх рівнях освіти є одним із ключових напрямків для повоєнного відновлення та подальшого розвитку і функціонування українського суспільства. Враховуючи демографічні та соціальні зміни, спричинені російською агресією, а також наслідками війни, розвиток інклюзивного професійного (професійно-технічного) навчання є одним із пріоритетних завдань реформи професійної освіти в Україні.

Переваги, які надає інклюзивне навчання в професійній (професійно-технічній) освіті

1. Рівність можливостей: надає особам з особливими освітніми потребами рівні можливості для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти та подальшого працевлаштування. Це сприяє соціальній рівності, забезпечуючи кожному доступ до навчання, з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

2. Соціалізація та інтеграція: інклюзивне навчання допомагає особам з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, інтегруватися в суспільство, набути навичок спілкування та взаємодії, що сприятиме їх соціальній адаптації. Інклюзивне навчання дозволяє здобувачам освіти відчувати

себе повноправними членами суспільства.

3. Економічний розвиток: завдяки інклюзивному професійному (професійно-технічному) навчанню особи з особливими освітніми потребами мають можливість здобути професійні навички, що сприятиме їх подальшому працевлаштуванню та економічній незалежності. Це, в свою чергу, підвищить загальний рівень зайнятості та знизить навантаження на систему соціального захисту.

4. Розвиток інклюзивного суспільства: інклюзивне навчання формує суспільство, яке приймає та поважає багатоманітність людини. Це важливий крок до подолання стереотипів і дискримінації, що сприяє формуванню толерантної та відкритої культури в Україні.

5. Відповідність міжнародним стандартам: Україна прагне відповідати європейським та міжнародним стандартам у сфері освіти та прав людини. Інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання є важливим складником цих стандартів, що гарантують реалізацію прав осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, на здобуття освіти та працевлаштування.

Інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання не тільки підвищує якість життя осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, але й сприяє розвитку суспільства загалом.

Отримання фахової освіти та працевлаштування осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, є ключовими аспектами їхньої інтеграції в суспільство, самореалізації та підвищення якості життя. Фахова освіта надає особам з особливими освітніми потребами можливість здобути спеціальні знання та навички, що дозволяють бути конкурентоспроможними на ринку праці. Це створює умови для їхньої фінансової незалежності та активної участі в економічному житті країни.

Працевлаштування осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю сприяє їхній соціалізації, зменшенню стигматизації та

стереотипів у суспільстві. Участь у трудовій діяльності дозволяє особам з особливими освітніми потребами не лише отримувати дохід, а й відчувати себе повноцінними членами суспільства, що важливо для їхнього психосоціального стану.

Залучення представників громадськості з досвідом у сфері інклюзії до освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, забезпечення освітнього процесу кваліфікованими педагогічними працівниками та підготовка здобувачів освіти за робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я із подальшим працевлаштуванням є ключовим у зміні світогляду сучасного українського суспільства. Представники громадськості з досвідом в інклюзії виступають як носії практичного досвіду, розуміючи потреби осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю на всіх етапах навчання та праці. Їхній досвід дозволяє розробляти реалістичні та ефективні стратегії для інклюзивного навчання та працевлаштування, що покращує якість наданих послуг.

Таким чином, освіта та працевлаштування осіб з особливими освітніми з інвалідністю є важливим інструментом не тільки для їхньої особистої самореалізації, але й для побудови інклюзивного та рівноправного суспільства.

Кожна особа отримує гарантовані державою освітні послуги, спрямовані на розкриття її потенціалу, максимальний розвиток та соціалізацію, з урахуванням її індивідуальних можливостей та потреб.

1. План відновлення: Включити практичні заходи щодо інклюзивного навчання у професійній (професійно-технічній) освіті, зокрема спрощення бюджетування, встановлення об'єктивних цілей та чітких показників,

наприклад для розробки проєктів міжнародного співробітництва.

2. Інклюзивно-ресурсні центри: удосконалити організацію інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) та розглянути можливість залучення фахівців ІРЦ.

3. Узгоджена взаємодія між секторами (освіта, охорона здоров'я та соціальний захист), визначення ролі та напрямів співпраці, дискусій за круглим столом (механізм міжсекторальної співпраці та блок-схема процесу) між різними регіонами.

4. Заохочувати заклади професійної (професійно-технічної) освіти приймати на навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом запровадження підвищення державного фінансування для кожного здобувача освіти з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю.

5. Прийняття рішень: залучення людей з особливими освітніми потребами до обговорення організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Якісні освітні послуги в інклюзивному середовищі

Фізична/архітектурна доступність:

- Забезпечити доступність приміщень під час реконструкції пошкоджених закладів професійної (професійно-технічної) освіти, враховуючи сховища.
- Провести пілотні проєкти з модульними, тимчасовими та пересувними просторовими елементами.
- Залучити осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю до планування будівель.
- Забезпечити здобувачів освіти з інвалідністю можливостями для проходження практики/стажування в будівельних проєктах.

- Заохотити заклади професійної (професійно-технічної) освіти забезпечувати здобувача засобами навчання відповідно до індивідуальних потреб.
- Впроваджувати принципи розумного пристосування та універсального дизайну.

Педагогічна доступність:

- Забезпечити підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників для роботи з особами з особливими освітніми потребами.
- Забезпечити підготовку педагогів із врахуванням опанування цифрових навичок.
- Розробити навчальну програму для асистентів викладача/майстра професійної (професійно-технічної) освіти.
- Включити викладачів професійної освіти для осіб з особливими освітніми потребами та асистентів викладача/асистентів майстра до класифікатора професій.
- Оновити навчальні програми.
- Розробити корекційні заняття, що враховують потреби здобувачів освіти.
- Створити невеликі групи для організації занять з певних предметів.
- Впровадити відкриті майстерні за підтримки асистентів учителя та вчителів спеціальної освіти.
- Розробити індивідуальні навчальні плани, що враховують можливості здобувачів освіти, враховуючи опцію змін в частині тривалості навчання.

Соціальна доступність:

- Впровадити навчання для керівництва закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо роботи з особами з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю.
- Розширити перелік професій, доступних для осіб з інвалідністю.
- Переглянути списки професій, що відображають реальні вимоги ринку праці.

Психосоціальна доступність:

- Інтегрувати питання психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у позакласні заходи закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Прийняття різноманітності в суспільстві:

- Реалізувати медіа-кампанію з метою забезпечення формування позитивного ставлення суспільства до багатоманітності людини, прав та рівних можливостей.

Працевлаштування:

- Співпрацювати з приватним сектором для забезпечення стажувань осіб з особливими потребами та людей з інвалідністю на підприємствах.
- Стимулювати компанії через податкові пільги та інші заходи наймати людей з інвалідністю та осіб з особливими потребами.

Дослідження:

- Проводити дослідження з питань організації інклюзивного навчання у професійній (професійно-технічній) освіті для прийняття рішень на основі доказових даних та покращення освітніх послуг.

Ці матеріали спрямовані на створення якісного та доступного освітнього середовища для всіх здобувачів освіти незалежно від їхніх індивідуальних потреб.